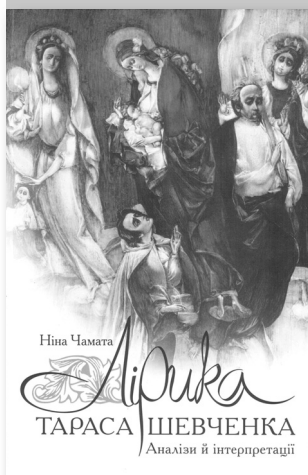

Рецензії

ШЕВЧЕНКОВА ЛІРИКА ОЧИМА ЧИТАЧА-ФІЛОЛОГА

Чамата Ніна. Лірика Тараса Шевченка. Аналізи й інтерпретації. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2014. – 294 с.

У буремний, драматичний для нашої країни рік, на який припало святкування 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, побачила світ ґрунтовна філологічна праця, присвячена ліричній творчості Кобзаря. Її авторка – провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України Ніна Чамата – відома в науковому колі численними розвідками із проблем поетики, віршування, текстології та, звісно, шевченкознавства, виданих як окремими працями (згадаймо, до прикладу, її монографію “Ритміка Т.Г. Шевченка”, 1974, тощо), так і в складі різноманітних колективних, зокрема й довідково-енциклопедичних видань. У новій книжці дослідниці зібрано 42 розвідки. Деякі з уміщених тут статей уже надруковані в інших виданнях: у 6-томній “Шевченківській енциклопедії” (К., 2012–2013. Т.1-4) та у праці “Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка” (2000; у співавторстві з В. Смілянською). Отже, нова книжка під єдиною обкладинкою (на якій, до речі, – вдало дібраний фрагмент роботи Миколи Стороженка “Доля. Муза. Слава”) об’єднала та репрезентувала всі наявні на сьогодні спостереження дослідниці стосовно ліричних творів Шевченка.

Як свідчить назва видання, усупереч найбільш поширеній у вітчизняному літературознавстві традиції зосереджуватися здебільшого на ідейно-змістовому складнику твору, дослідниці свідомо обирає дещо інший вектор його сприйняття – від поетики до семантики, від аналізу до інтерпретації. Зважаючи на те, що поетика вивчає поезію власне як мистецтво (див. про це, приміром: [1, 25]), стає цілком очевидним прагнення Н. Чамати передусім з’ясувати питання *естетичної* цінності й неповторності Шевченкової лірики, його поетичної майстерності.

Книжка має свою логіку. Першою вміщено статтю, що висвітлює загальні принципи побудови Шевченкових поезій на основі запропонованих науковцем загальних принципів систематизації композиційних типів у ліриці (див.: “Композиція ліричних творів Шевченка (сюжетно-тематичний рівень”). Дослідження механізмів організації лірики Шевченка дало змогу авторці виокремити основні моделі сюжетно-тематичного руху в поетових творах малих жанрів. Зокрема, дослідниці переконливо доводить, що в ліриці Шевченка дуже розгалужена система

композиційних моделей функціонує навколо трьох головних типів сюжетного розгортання в ліриці – 1) зіставлення центральних тематичних образів, яке спирається на аналогію; 2) зіставлення центральних тематичних образів із протиставленням в основі; 3) трансформація та ступеневий розвиток одного центрального тематичного образу (градаційний тип) [2, 22].

Усі подальші розвідки, уміщені у книжці, становлять комплексний аналіз окремих творів (див., приміром: “Думка” (“Тече вода в синє море...”), “На вічну пам’ять Котляревському”, “Н. Маркевичу”, “Вітер з гаєм розмовляє...”, “Песня караульного у тюрми” тощо). Принцип розташування цих статей уповні зрозумілий – за хронологією написання відповідних текстів. Більшість аналізованих дослідницею творів (39) належать до малих ліричних форм (елегії, послання, пісні, ліричні віршові оповідання, а також різноманітні модифікації всіх названих жанрів). Велику ліричну форму Шевченкової поезії тут репрезентують поема “Кавказ” та цикл “В казематі”. Для зручності читацького сприйняття тексти віршів малої жанрової форми на початку кожної розвідки наведено повністю; при цьому вони цитуються за останнім найбільш авторитетним виданням (див.: [3]).

Маю нагадати, що комплексний аналіз, обраний авторкою праці як магістральний підхід у вивченні Шевченкових творів, вимагає вельми ґрунтовної філологічної підготовки, котру Н. Чамата й демонструє в кожній зі своїх розвідок. Системно-функціональні, багатоаспектні студії поетичних текстів з урахуванням їхньої сюжетно-композиційної, лексико-синтаксичної, фонетичної, віршової специфіки (іманентний аналіз), а також найважливіших проявів контекстів, інтертекстів, підтекстових моментів (контекстуальний аналіз та інтерпретація) дало змогу дослідниці в кожному окремому випадку розкрити вишуканий митецький механізм породження змістів у просторі Шевченкових поезій.

Утім, як слушно наголошує авторка [2, 3], аналізу в її праці віддано перевагу. Тому ця книжка, вочевидь, адресована передусім літературознавцям, викладачам, студентам-філологам, створює чудове наукове підґрунтя для подальших літературознавчих інтерпретацій, що репрезентуватимуть синтез високого професіоналізму та наукової обізнаності з інтелектуальною інтуїцією. Ретельний багаторівневий розгляд окремих Шевченкових віршів, до того ж, необхідний, вельми корисний етап на шляху наукового осягнення питань загальної поетики Шевченкового доробку, які донині ще недостатньо вивчені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жифмунский В. Задачи поэтики // *Поэтика* русской поэзии. – СПб., 2001.
2. Чамата Н. Лірика Тараса Шевченка. Аналізи й інтерпретації. – К.: Видавничий дім “Киево-Могилянська академія”, 2014.
3. Шевченко Т. Повне зібр. тв.: У 12 т. – К., 2003. – Т. 1-6.

Отримано 12 червня 2014 р.

Ірина Даниленко
м. Миколаїв

